

Don Joan i s'Arxiduc

(Notes al llibre *Els camins i les imatges de l'Arxiduc, ahir i avui*)

Joan Prats Bonet
Arquitecte i Escriptor

42 Tothom comprèn que, amb aquest títol, m'estic referint a Joan Marí Cardona i a Lluís Salvador d'Àustria, dos personatges tan diferents i, així mateix -mirau per on!- amb alguns punts en comú que m'agradaria fer notar mitjançant aquestes breus reflexions.

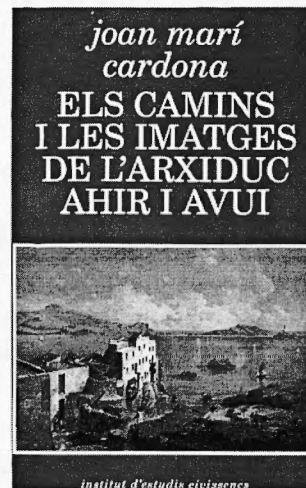
L'Arxiduc, un príncep habsburgoflorentí, va conèixer Eivissa a la segona meitat del segle XIX; l'estudià, en recollí informació i ens en llegà un gruixut volum, *Les Antigues Pitiüses* descrites per la paraula i el gravat, un llibre magnífic d'un abast temàtic extraordinari, que fou el primer i durant molts anys l'únic publicat sobre les nostres illes d'Eivissa i Formentera.

Joan Marí Cardona, un fill il·lustre de Sant Rafel i predilecte de les Pitiüses, canonge arxiver recentment traspassat, ha dedicat aquests darrers cinquanta anys de la seua vida a investigar el nostre passat, a buidar els documents dels arxius i les memòries dels nostres majors, a triar i ordenar les dades més diverses i a oferir-nos, a través de conferències, articles de premsa i diferents llibres, el fruit del seu treball que representa l'aportació més valuosa feta fins ara a la nostra història local. Mèrit afegit: a més a més del mer coneixement, amb la seua afabilitat, ens ha transmès alhora l'estima que ell sentia envers la nostra terra i la seua gent.

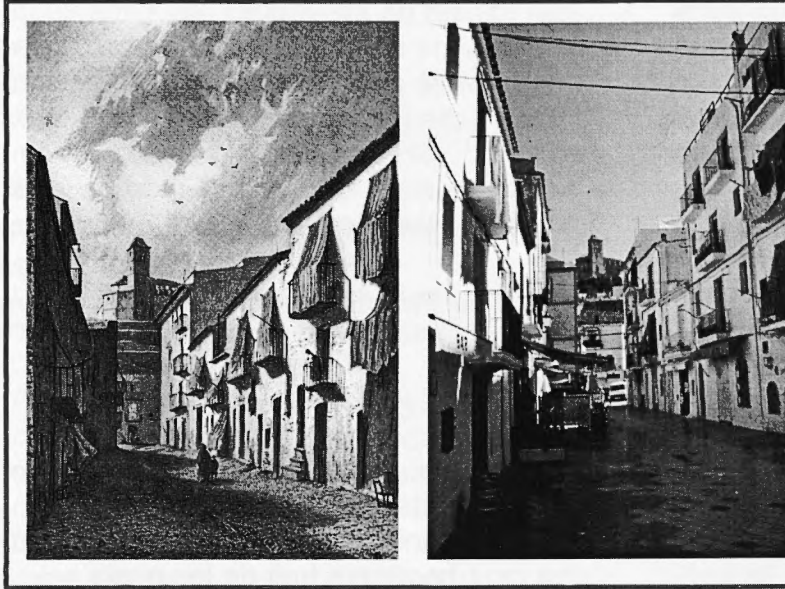
Entre l'obra de Don Joan crida l'atenció el llibre *Els camins i les imatges de l'Arxiduc, ahir i avui*. Pel títol, que no pel contingut. L'Arxiduc, encara que bohemí i errant, era home meticulós i organitzat especialment en les seues tasques de caire científic. Sorpren, en un jovencell de vint anys com era quan arribà a Eivissa per primera vegada, l'ingent quantitat d'informació sobre l'illa que en un mes fou capaça

“Volgué recórrer amb l'Arxiduc els mateixos camins i contemplar les mateixes imatges: les esglésies, les cases, les torres, els pous i les fonts, els puigs i els

arbres i, en una actitud discreta i respectuosa, les famílies i les persones amb els seus costums, activitats i treballs”

d'arreplegar. La complementà amb unes bellíssimes il·lustracions que reproduïen fidelment l'escenari illenc i alguns dels seus protagonistes. Don Joan admirà aquelles làmines i llegí els textos arxiducals perquè res que fes referència a les nostres Pitiüses no li era indiferent. I tot allò que descrivia l'Arxiduc: la visita a la ciutat i els seus voltants, les excursions pel camp, la circumnavegació de les dues illes, la baixada a Formentera, el contacte amb la natura i la gent, li era familiar i atragué el seu interès. Era precisament el mateix que ell acostumava a fer des d'anys ençà, passa a passa, palm a palm, any darrere any. Resseguir els mateixos itineraris, comprovar les evolucions que s'havien produït i establir algunes comparacions entre el passat i el present era

"El carrer de la sèquia" amb Santa Maria d'Eivissa, la catedral de les Pitiüses, al fons, amb un segle de diferència.

Foto: Jaume Oliver

43

obvi. La meticulositat en el detall descriptiu del noble estranger combinada amb els vastos coneixements de l'historiador local ho feien fàcil apassionant.

Primerament Don Joan ens presentà l'excel·lent col·lecció de làmines més que centenàries de l'arxiduc, una per una, acompanyades del comentari propi sempre adient, i a través de la premsa, és a dir, emprant un recurs popular d'una gran difusió. Per a molts d'eivissencs fou un descobriment plaent que propicià el comentari favorable d'admiració, escampà la curiositat per saber qui n'era l'autor i les seues circumstàncies, i que fomentà el col·leccionisme de carpeta i fins i tot d'emmarcament.

A continuació Don Joan feu el mateix sobre la base d'un material més ampli i complex: els textos escrits per Lluís Salvador. Volgué recórrer amb l'arxiduc els mateixos camins i contemplar les mateixes imatges: les esglésies, les cases, les torres, els pous i les fonts, els puigs i els arbres i, en una actitud discreta i respectuosa, les famílies i les persones amb els seus costums, activitats i treballs.

Tenguem present que uns anys abans devia haver fet quelcom de semblant amb la localització de les fites i partions de Miquel Caietà Soler. I també, que ja havia comprovat pacientment sobre el terreny els noms enrevessats i tostemps canviants dels padrons parroquials. Don Joan era, també, home de camp. Els qui l'acompanyaren assíduament en les excursions dels dissabtes poden donar-ne testimoni.

I quantes vegades s'escoltà allò de "-Don Joan, això ens ho hauríeu d'escriure". De l'experiència itinerant compartida, amb el llibre de l'Arxiduc a la mà, com a guia del viatger, només un entès en la nostra geografia i la nostra història com era Don Joan en podia atènyer un resultat tan extraordinari. Precisant i documentant en el nou llibre l'oposició: "ahir i avui". I afegint-hi no poques constatacions ben encertades, que les comparances no són sempre satisfactòries.

Això també ens ho oferí Don Joan a través d'un gran nombre d'articles de divulgació publicats regularment a la premsa diària, així que quan finalment sortí publicat el llibre definitiu fins i tot els lectors més refractaris a la lectura ja n'havien llegit algun bocinet. L'Associació d'Amics de l'Arxiduc, amb admiració, el distingí com a soci honorari. Per descomptat que la publicació del llibre era necessària; el diari és efímer, es llança aviat, el retall s'extravia; el llibre, al contrari, és permanent. Don Joan dedicà a l'edició una cura especial perquè la feina era feixuga i hagué de superar molts d'entrebancs. Els artistes hi aprecien la presentació, els que són de lletres apunten que literàriament és un dels millors. Tothom valora el seu contingut històric. El llibre ens dóna l'avinentesa d'aprofundir en el coneixement de la nostra història de la mà d'un mestre d'excepció.